

N:o 38.

Herr **M. Kilman**, om lindring i 1887 års kronoarrenden eller om ändring i sättet för arrendenas utgörande.

Såsom allmänt känt är, har inom vårt land allt sedan år 1880 ett oerhördt prisfall å landtmannaprodukter år efter år egt rum, så att spanmålsprisen numera i allmänhet nedsjunkit till hälften emot hvad de gälde under år 1880. Samtidigt hafva emellertid produktionskostnaderna ingalunda minskats, utan tvärt om i allmänhet ökats — hvartill emigrationen mäktigt bidragit. I följd af nu framhållna missproportionen emellan försäljningspris och produktionskostnader, måste tydligtvis arrendatorer af statens egendomar gå en säker ekonomisk undergång till mötes, så vida icke arrendeafgifterna ställas i ett rimligt och rättvist förhållande till försäljningsprisen. Kongl. domänstyrelsen, som till fullo uppfattat arrendatorernas beklagliga ställning, framstälde också för ett år tillbaka hos Kongl. Maj:t underdånigt förslag om nådig proposition till Riksdagen, att denna måtte besluta, att kontanta delen af arrendeafgifterna skulle valveras i spanmål, efter tio års medelmarkgångspris, samt att spanmålen skulle få lösas, efter löpande årets markgångspris. Detta förslag förkastades dock af Kongl. Maj:t, som deremot föreslog Riksdagen att bevilja största delen af kronoarrendatorerne uppsägningsrätt, hvilken äfven af Riksdagen beviljades. Emellertid anser jag mig böra åter upptaga kongl. domänstyrelsens af omständigheternas obetvingliga magt framkallade, på sakkännedom stödda och med rättvisa öfverensstämmande förslag.

Härvid torde jag dock mötas af invändningen, att, då Riksdagen

beviljat kronoarrandatorerne uppsägningsrätt, så hafva de arrendatorer, som icke begagnat sig af denna rätt, sig sjelfve att skylla, om de af denna underlåtenhet komma att lida något men. Denna tänkta invändning anser jag mig därför på förhand böra bemöta, i synnerhet som den omständigheten, att endast, såsom jag tror, omkring en fjerdedel af kronoarrandatorerne uppsagt sina arrenden, synes oförenlig med det verkliga faktum, att knappast någon af arrendatorerne icke betalar för högt arrende.

I detta syfte får jag sålunda åberopa, att helt visst flertalet kronoarrandatorer, som stått inför spörsmålet »uppsägning, eller icke uppsägning», ingalunda kunnat vara oberörde af tvenne vid denna ödesdigra pröfning ganska förledande skäl för icke uppsägning.

Det första af dessa skäl är, att en sådan arrendator i allmänhet på den arrenderade kronoegendomen nedlagt mycket penningar, ofta allt hvad han egt och mången gång ännu mera. Detta förhållande måste hafva till följd, att han högst ogerna inlåter sig på den hazard, som ligger i förseglade skriftliga anbud. Skulle han nemligen misslyckas i sitt anbud och sålunda icke erhålla kronoegendomen på nytt arrende, så står han, såsom man säger, på bar backe. Han måste antagligen, å auktion i ogynsam tid, till vrakpris bortslumpa sina inventarier och, om han eger åbyggnader på egendomen, — hvilket en stor del kronoarrandatorer emot all rimlighet nödgas —, så kan han såsom ersättning för desse ofta nog dyrbare byggnader ej påräkna stort mera än vedvärdet. På samma gång grusas denne arrendators förhoppningar om lön för sitt arbete och sina nedlagda penningar i rikare skördar.

Andra skälet är optionsrätten. Denna rätt har manat mången kronoarrandator att, i förhoppning på bättre tider, icke uppsäga arrendet.

Sålunda förena sig så väl fruktan att, med en redan dålig ekonomisk ställning, blifva alldeles utblottad genom uppsägningen, som den frestande optionsrätten, med det af oss jordbrukare litet hvar länge hysta hopp om tullskydd och möjligen äfven i någon mån förbättrade konjunkturer, för att förmå kronoarrandatorn att icke uppsäga arrendet. Detta är också enligt mitt förmenande, verkliga anledningen dertill, att flertalet kronoarrandatorer icke vågat att begagna sig af den erbjudna uppsägningsrätten.

Hade deremot å auktionerna endast muntliga anbud fått göras och hade optionsrätten icke tillerkänts kronoarrandatorerna, så torde helt visst knappast någon, som egt uppsägningsrätt, uraktlåtit att begagna sig af densamma.

Af det sagda torde framgå, att kronoarrandatorernas verkliga be-

hof icke blifvit tillgodosedt derigenom, att kongl. domänstyrelsens på sakkännedom grundade förslag förkastades och i det stället beviljades en uppsägningsrätt, hvars resultat blifvit, att flertalet kronoarrendatorer fortfarande äro lika ohulpne som före uppsägningsrättens beviljande.

Såsom ytterligare skäl för arrendeafgifternas valvering i spanmål kan anföras, att de kronoarrendatorer, hvilka å arrendeauktioner under åren 1883 och 1884 förvärfvat arrenden, som tagit sin början 1884 eller 1885 icke egt uppsägningsrätt, oaktadt det hufvudsakliga prisfallet å landtmannaprodukter förekommit just under de tre sista åren.

Vidare må åberopas, att intill dess arrendeafgifterna nu göras beroende af spanmålsprisen, det vill säga valveras i spanmål, som löses efter årets markegångspris, ega kronoarrendatorerne fullkomlig moralisk befogenhet att årligen till Riksdagen inkomma med anhållan om vissa procent afskrifning å arrendeafgifterna — framställningar, hvilka Riksdagen väl svårigen kan lemna obeaktade, alldenstund kronoarrendatorernes ekonomiska tillbakagående äfven måste medföra kronoegendomarnas utsugning och försämring.

Härtill kommer slutligen, att största delen af kronoarrendatorerne i vårt land genom underdånig petition hos Kongl. Maj:t anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen aflåta nådig proposition vare sig i det syfte, som omförmäles, eller gående derpå ut, att trettio procent å arrendeafgifterna för år 1887 måtte afskrifvas.

Med stöd af hvad jag nu anført, får jag till Riksdagen alternativt hemställa:

att Riksdagen måtte besluta, att från och med år 1887 den kontanta delen af hvarje arrendeafgift bör valveras i spanmål, efter det vid arrendets ingående gällande tioårsmedelmarkegångspris, och att den sålunda i spanmål förvandlade arrendeafgiften bör lösas med penningar, efter löpande årets markegångspris; eller

att Riksdagen måtte bevilja kronoarrendatorerne trettio procents afskrifning å arrendeafgifterna för år 1887.

Sista alternativet i denna motion torde finna ytterligare berättigande deri, att en stor del af landet under år 1887 lidit af högst ovanlig torka och starka nattfroster, samt att den arrendatorerne beviljade uppsägningsstid, såsom först trädande i kraft den 14 Mars

1889, icke kan hafva någon inverkan på arrendeafgifterna för år 1887.

Om remiss af denna motion till vederbörligt utskott får jag vördsam- samt anhålla.

Stockholm den 25 Januari 1888.

Max Kilman.